

SOCIÁLNA NEPRISPÔSOBIVOSŤ RÓMSKEHO ETNIKA

Andrea Čonková

Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Anotácia: Príspevok predkladá stručný historický vývin Rómov a ich etnické charakteristiky so zreteľom na vplyv správania sa rómskeho dieťaťa v škole. Navrhuje možné spôsoby zlepšenia vzťahov zmenou vnímania rómskej minority.

Kľúčové slová: historické súvislosti rómskeho etnika, zaostávanie rómskych detí v škole, riešenie rómskej otázky

Pojem rómsky problém je v našej spoločnosti prítomný už niekoľko rokov v mnohých sférach, venuje mu pozornosť laická verejnosť, politici, odborná verejnosť. Presahuje hranice štátov, napriek tomu je stále všade prítomný ako problém predovšetkým pre sociálnu neprispôsobivosť rómskeho etnika.

Riešiť sociálnu neprispôsobivosť Rómov však nemôžeme bez ich dôkladného poznania. Čo sa školského prostredia týka, učelia by mali v duchu multikultúrnej výchovy, ktoré myšlienky sa stali v posledných rokoch populárne, poukazovať na pozitívne hodnoty rómskeho etnika a rómskej kultúry. Bohužiaľ, tieto myšlienky ostávajú väčšinou len na papieri. V praxi to dokáže realizovať len málo pedagógov a väčšina sa stavia k rómskemu etniku negatívne.

Rómske dieťa dokáže byť veľmi vďačné a je možné s ním pracovať. Možno by stačilo zmeniť primárny negatívny prístup k nemu na pozitívny a nevzdať sa ho ani pri prvej negatívnej skúsenosti. Práca s rómskym etnikom je dlhá cesta, vyžaduje veľa trpezlivosti a nemôžeme očakávať, že si Rómovia automaticky interiorizujú prvky správania sa, ktoré im nie sú prirodzene vlastné. Ak sa bližšie pozrieme na históriu Rómov, na ich kultúrne prvky, zvyky, tradície, vidíme pestrosť a bohatosť, ale aj odlišnosti, vďaka ktorým by sme mali pochopiť, že rómske etnikum nie je možné začleňovať do majoritnej spoločnosti direktívnym spôsobom.

Stručná história Rómov

Po mnohých polemikách, odkiaľ vlastne Rómovia pochádzajú, odborníci sa dnes zhodujú, že pochádzajú zo severnej Indie, kde parili k chudobnej vrstve a živili sa predovšetkým kováčstvom, spracovaním kože, dreva, predajom a chovom koní, hudbou a tancom. Medzi rokmi 800 – 950 n. l. začali Indiu opúšťať a celá migrácia v malých skupinkách trvala niekoľko storočí.

V priebehu 14. storočia sa Rómovia rozšírili takmer po celej Európe. „Za najstaršiu písomnú zmienku o Rómoch v Európe sa považuje záznam v rukopise „Život svätého Georga Antonita“, ktorý napísal jeho žiak Malý Georg okolo roku 1068 v kláštore Iberon na hore Athos (v dnešnom Grécku, na polostrove Chalkidiki).“ (Mann, 2000, s. 7).

V súvislosti s rozvojom obchodu a remesiel, Rómovia čiastočne prestávajú kočovať, usadzujú sa v jednotlivých krajinách a venujú sa tradičným remeslám. Migrácia však pokračuje v niekoľkých vlnách. Jednou z možných príčin migrácií môže byť aj fakt, že vo väčšine krajín boli prenasledovaní, boli považovaní za „čarodejníkov.“

V období stredoveku a novoveku boli Rómovia kruto prenasledovaní. Zabitie Róma sa nepovažovalo za zločin. Už v tomto období namiesto tolerancie prevažuje asimilácia, segregácia, deportácie a iné represívne opatrenia.

Prvá správa o Rómoch na Slovensku pochádza zo 14. storočia a uvádza sa v nej, že „Rómov si po príchode na naše územie vtedajšie obyvateľstvo vážilo, zrejme pod dojmom „egyptskej legendy,“ podľa ktorej boli považovaní za náboženských exulantov, prinútených za trest k túlavému životu.“ (Daňo, Ďuričková, 2004, s. 6). Neskôr sa situácia zmenila. „Rómov podozrievali z čarov a únosov detí, z prenášania morovej nákazy, zo spolčovania sa s diablom a vzhľadom na aktuálne nebezpečenstvo tureckých nájazdov aj zo špionáže a zrady.“ (Daňo, Ďuričková, 2004, s. 6).

Mnohí kronikári opisujú Rómov ako exotické bytosti tmavej pleti. Na živobytie si zarabali hádaním z ruky, hudbou, tancom, obchodovaním s koňmi, krotením medved'ov, kováčstvom a liečiteľstvom. Kronikári sa často zmieňujú aj o drobných krádežiach, najmä jedla a ošatenia.

Za vlády Ferdinanda I. sa dokonca rozhodlo o ich vražednom prenasledovaní, Rómovia sa museli v záujme záchrany života skrývať, ocitli sa tým na okraji spoločnosti, stali sa „vyvrhelmi.“

Za vlády osvietenských panovníkov Márie Terézie a jej syna Jozefa II. sa prenasledovanie z časti oslabilo. Mária Terézia sa ako prvá pokúsila o asimiláciu Rómov tým, že im bolo prikázané usadiť sa, obchodovať s koňmi, mať svojich vajdov. Okrem toho žiadala, aby im bolo poskytované zamestnanie, a aby deti začali chodiť riadne do školy. Súčasťou nariadenia bol aj návrh, aby sa rómske deti dostali do prevýchovy do nerómskych rodín. „Rómom zakázala používať rómsky jazyk, ba ani sa nemali nazývať Rómami, ale novosedliakmi – „neubauern“ alebo „újmagyár.“ (Daňo, Ďuričková, 2004, s. 7). Jozef II. Zriaďoval rómske kolónie, snažil sa ich asimilovať.

Koncom 19. storočia žilo na našom území okolo 36 000 Rómov, z nich väčšina bola už v tomto období usadená. Asi tretina celkového počtu sa živila manuálnou prácou (drobní remeselníci, slúžky, sluhovia, robotníci, nádenníci, atď). Vyše 4 000 bolo muzikantov a zvyšok tvorili deti, resp. príslušníci iných povolání. „Vzdelanostná úroveň Rómov bola nízka – ani 3 000 z nich bolo gramotných či pologramotných.“ (Antalová, Vrzgulová, 2000, s. 8).

V období Československej republiky od roku 1918 ešte neboli Rómovia evidovaní ako národnosť a ich situácia sa nezlepšila. Zákonom z roku 1927 boli prenasledovaní všetci potulujúci sa občania, teda aj Rómovia.

Za skutočne najkrutejšie obdobie prenasledovania Rómov sa považuje obdobie druhej svetovej vojny. Norimberské zákony zo septembra 1935 aj Rómov označili za cudzie rasy neárijskej krvi. Na rómskej populácii sa uskutočnili kruté výskumy, ktoré viedol Dr. Ritter, aby dokázal ich menejcennosť. Navrhol napríklad ich sterilizáciu, aby sa zabránilo rozmnožovaniu tejto „rasy cigánskych miešancov a sociálnych psychopatov.“ (Šotolová, 2001, s. 9). Okrem toho mali byť premiestnení do pracovných táborov, kde by pracovali až do vy-

mretia. Od roku 1936 až do konca vojny boli Rómovia deportovaní do pracovných, cigánskych táborov, neskôr do koncentračných táborov. Rómovia boli zaradení medzi asociálov, boli označení červeným trojuholníkom, písmenom Z (ako Zigeuner) a bolo im priradené identifikačné číslo. „Po obsadení Slovenska nemeckou okupačnou armádou v septembri 1944 došlo na viacerých miestach k masovým popravám rómskeho obyvateľstva.“ (Mann, 2000, s. 14).

Po roku 1945 sa Rómovia vracajú z koncentračných táborov, na Slovensku z pracovných táborov. Mnoho z nich sa sťahovalo do priemyselných oblastí Čiech a Moravy, kde videli lepšie podmienky na prácu.

V 60-tych rokoch bola vydaná smernica o likvidácii rómskych osád, najmä v turistických oblastiach. Začiatkom 70-tych rokov však bola odvolaná kvôli nedostatku bytov, kde mali byť Rómovia presťahovaní. V tomto období po sociálnej asimilácii a riadenom rozptyle prichádza koncepcia integrácie Rómov. Ani jedna koncepcia však nebola úspešná a uskutočnená do konca.

Mnohé myšlienky riešenia rómskej otázky z minulého obdobia sa v danom čase zdali pokrokové. Napriek tomu mali hlavný nedostatok – riešenie Rómov bez Rómov a slabá znalosť ich dejín, kultúry, tradícií.

Tesne pred rokom 1989 začínajú vznikať neformálne skupiny Rómov, ktoré sa snažili presadzovať vlastné záujmy. Neskôr sa z niektorých stali politické strany (prvou rómskou politickou stranou na Slovensku bola Rómska občianska iniciatíva). Rómske zoskupenia sa vyznačovali a aj sa v súčasnosti vyznačujú neschopnosťou spolupracovať a neschopnosťou komunikovať.

V roku 1991 boli Rómovia uznaní etnickou minoritou a z tohto postavenia im bola uznaná podpora v oblasti kultúry, školstva, atď.

Dnes je rómsky problém stále aktuálny. Sociálne zabezpečenie štátu už nie je také ako kedysi, stúpa nezamestnanosť, vynárajú sa stále nové problémy. Do popredia vystupujú problémy zamestnanosti, bývania, nízkej vzdelanosti Rómov, vysokej pôrodnosti, kriminality, rasovej neznášanlivosti. Nikomu z kompetentných sa doposiaľ tieto problémy nepodarilo vyriešiť, napriek tomu, že sa na to už použili nemalé finančné prostriedky z dotácií EÚ.

Dôležitým predpokladom úspešnosti riešenia rómskej problematiky je jej skutočné poznanie a skutočný záujem o jej riešenie. Ak sa bližšie oboznámime s rómskymi dejinami, vidíme, že Rómovia neustále kočovali, boli v pohybe, preto zmýšľajú ináč, bez špecifického vzťahu k pôde či práci. Odlišnosti je nutné rešpektovať a riešenia im prispôbiť.

Etnické charakteristiky Rómov

Rómovia dnes žijú ako etnická menšina na území Slovenskej republiky a takisto aj vo viacerých štátoch v Európe aj Ázii, ich počet sa však určuje ťažko, pretože sa vo veľkej miere hlásia k inej národnosti v danej krajine.

Rómska mentalita sa podstatne odlišuje od mentalít ľudí žijúcich v Európe, aj na Slovensku. V prvom rade je podstatné si uvedomiť nestálosť Rómov a ich výbušný temperament. Ľahko sa citovo vzrušia, ale toto má väčšinou krátke trvanie. Rómovia preto často riešia konflikty hlučne až agresívne, sú však náchylní ku kompromisom a je možné sa s nimi dohodnúť. Krik považujú za akýsi druh zbrane. Z ich nestálosti vyplýva aj neschopnosť byť pripútaný k pôde, v dnešnom ponímaní k domovu, a v mnohých prípadoch to vedie k neschopnosti hospodáriť s majetkom. Rómovia sa tak zadlžujú, sú vykorisťovaní veriteľmi, sú nútení kraďnúť. Z tohto bludného kruhu sa dostávajú ťažko, ich vzdelanie je nízke. Róm žije zo

dňa na deň a nad budúcnosťou sa nezamýšľa. Ich chápanie času sa vzťahuje predovšetkým na prítomnosť.

Ako „*deti vetra*“ preferujú bezstarostný spôsob života a ich najvyššou hodnotou je sloboda. Okrem toho sa silno viažu na svoju minulosť a predkov. Rodinu si vážia nadovšetko. Petr Bakalář (2004) konštatuje, že rómsku identitu tvorí tzv. romipen (rómska hrdosť), čo je akýsi súbor hodnôt, ktorý majú teoreticky všetci Rómovia spoločný. Dôležitou súčasťou romipen je čačipen – pravda, právo, spravodlivosť, skutočnosť. Tieto pojmy sú však u nich chápané ináč. Platí silný princíp solidarity v zásade hesla „*Dnes mám ja, zajtra budeš mať ty.*“ Preto Rómovia napríklad nepredpokladajú, že budú musieť požičanú vec vrátiť a v osadách platí spoločné vlastníctvo Rómov.

Rómska rodina

Rodina mala a má pre Rómov veľký význam. Ich pocit niekam patriť je veľmi výrazný. „*Zle je tomu, kto je chudobný, ešte horšie tomu, kto je sám,*“ hovorí staré rómske príslovie. (Mann, 2000).

Vek rómskych mladomanželov býva nízky. Požiadavky na nevestu sú oveľa prísnejšie ako na ženícha. Mladé dievča musí byť hanblivé a vo všetkom sa podriaďovať mužovi. Muž má vždy pravdu, preto môže robiť čo chce, ísť kam chce a to bez vysvetlenia. Rómsky muž musí byť smelý, silný, musí mať ženinu úctu. Platí patriarchálne usporiadanie rodinných zväzkov, hlavou rómskej rodiny je vždy otec, matka je zodpovedná za chod rodiny a za výchovu detí.

Rómska matka sa však k výchove detí stavia ináč ako nerómska. Často chýba psychokognitívna zložka výchovy, rómska matka sa s dieťaťom nerozpráva o veciach, ktoré by ho mohli zaujímať, nečíta mu rozprávky a neučí ho spoznávať okolitý svet. Všetko ponecháva prirodzenému priebehu, keďže všetko potrebné sa podľa rómskych rodičov dieťa naučí v živote. Často sa nám naskytne obraz rómskeho dieťaťa, špinavého, hrajúceho sa bez akéhokoľvek dozoru. Neznamená to ale, že by rómski rodičia svoje deti nemali radi, práve naopak.

V rómskej rodine neexistujú presné pravidlá, deťom chýba denný režim a neplnia si povinnosti. Niekedy však rómsky rodič býva prísny, napríklad ak je k nemu dieťa málo poslušné. Nie je však prísny vtedy, keď by sa to malo vyžadovať. Toleruje napríklad ak dieťa fajčí alebo kradne. Tento postoj sa dedí z predkov na ich potomkov. Citová väzba medzi deťmi a rodičmi je napriek tomu veľmi silná. Takisto je silná medzi súrodencami a ostatnými členmi rodiny.

Ako môžeme vidieť, spôsob výchovy v rómskej rodine sa odlišuje od spôsobu v rodinách majoritnej spoločnosti. Dôležitým cieľom výchovy v rómskej rodine je, aby bolo dieťa nezávislé a samostatné. Na poslušnosť a disciplínu sa do veľkej miery nedbá. Hodnoty rómskej rodiny sú odlišné.

V stručnosti sme uviedli históriu Rómov, ich etnické charakteristiky a základné črty rómskej rodiny, aby sme ilustrovali odlišnosti Rómov vo vzťahu k majoritnej spoločnosti. Bez ich základnej znalosti a rešpektovania majoritná väčšina nikdy nebude môcť riešiť rómsku otázku uspokojivo.

Ďalej sa budeme venovať problémom neprispôsobivosti rómskeho etnika so zameraním sa na rómske dieťa, na jej možné príčiny a riešenia.

Rómske dieťa v škole

Učenie, učitelia, spolužiaci, teda škola je prostredím pre niektorých žiakov bezproblémovým, pre iných sa stáva od začiatku problémovým. Rómski žiaci patria vo väčšine prípadov od začiatku do problémovej skupiny žiakov. Súvisí to s iným spôsobom života, inými rodinnými pomermi a inými hodnotami. Rómovia nedoceňujú význam školy a vzdelávania. Väzby na rodinu sú silné a u dievčat prevláda už v mladom veku smerovanie k rodičovstvu.

Rómski žiaci nebývajú začlenení do kolektívu. Ich dištančné správanie prehlbuje prejavy xenofóbie a rasizmu zo strany majority, ktoré neraz vyvolávajú aj obranné reakcie či agresívne správanie Rómov. Diskriminácia a rasizmus sú súčasťou života Rómov na Slovensku a konflikty medzi rómskymi žiakmi a ostatnými žiakmi majoritnej spoločnosti sú pomerne časté.

Učitelia majú dôležitú úlohu pri riešení vzťahov a problémov medzi spolužiakmi v kolektívoch, kde sú rómski žiaci, pri vytváraní pozitívnej klímy v škole, sú dôležitými osobami v ďalšom smerovaní rómskych žiakov, keďže rodinné prostredie Rómov je často málo podnetné.

Častokrát má však sám učiteľ k rómskym žiakom negatívny postoj a nepodieľa sa na zlepšovaní klímy v triede či v škole. Okrem vplyvania na deti a mládež, aby sa snažili poznať rómske zvyky a kultúru, by bolo veľa razy vhodné vplývať aj na dospelých, či už učiteľov alebo rodičov žiakov.

Najväčším problémom, s ktorým sa učitelia rómskych žiakov stretávajú, je ich nepravdivá alebo žiadna školská dochádzka. Mimo školského prostredia sa dieťa nemôže plnohodnotne rozvíjať a často podľahne iným, preňho lákavejším podnetom.

Okrem toho, rómske dieťa nastupuje do školy zo znevýhodneného prostredia, hovoríme o sociálnej zaostalosti, v mnohých prípadoch aj o mentálnej zaostalosti.

Ďalšou z príčin problémov rómskeho žiaka v škole je jeho jazyková bariéra. Ak chceme dosiahnuť úspešné zaradenie rómskych detí do škôl, musíme mať na zreteli fakt, že slovenčina pre mnohých nie je ich rodným jazykom. Práve na jazykovú bariéru učitelia často zabúdajú. Žiakom venujú individuálnu pozornosť, predlžujú výklad učiva, ale nemyslia na to, že im žiak jednoducho nerozumie.

Riešenie problémov rómskych žiakov v školách čiastočne ponúkajú nulté ročníky a rómski asistenti, ak si ich škola z finančnej stránky môže dovoliť.

Projekt nultých ročníkov na školách s vysokým počtom rómskych žiakov bol zavedený za účelom vyrovnávania ich handicapov. V nultom ročníku môže rómske dieťa získať základné hygienické návyky, osvojiť si základy spisovného jazyka a socializovať sa. Okrem toho sú nulté ročníky zamerané na kultúru, zvyky Rómov a najmä sa snažia motivovať rómske deti, aby navštevovali školu. Výskumy dokazujú, že po absolvovaní prípravných tried je úspešnosť týchto žiakov vyššia. Ľahšie sa zaraďujú do vyučovacieho procesu a dosahujú lepšie výsledky v škole.

Rómsky asistent je projekt, kde sa samotní Rómovia môžu pokúsiť pomôcť svojmu etniku. Rómskeho asistenta prijímajú rómske deti lepšie, keďže je jedným „z nich.“ Pozná ich kultúru, zvyky, problémy. Pôsobí priamo v triedach a riadi sa pokynmi učiteľa.

Asistent učiteľa v triede s rómskymi žiakmi má mnoho dôležitých úloh. Jednou z najdôležitejších je sprostredkovanie spolupráce rodiny rómskeho žiaka so školou. Individuálne sa venuje deťom s poruchami učenia a deťom s problémovým správaním. Je aktívny aj pri plánovaní mimoškolskej činnosti (vedenie krúžkov), organizuje voľný čas rómskych žiakov, podieľa sa na príprave učebných pomôcok.

Rómsky asistent zaznamenáva akékoľvek prejavy diskriminácie, hodnotí svoje záznamy, podieľa sa na riešení konfliktov. Svoje záznamy ďalej sprostredkúva a ďalej sa vzdeláva.

Úspešnosť akéhokoľvek projektu však závisí od prístupu ľudí, ktorí sa na ňom podieľajú, a ktorí s Rómami pracujú. Ako bolo spomenuté vyššie, samotní učitelia majú veľa razy k rómskym žiakom apriori negatívny prístup. Na základných školách, ktoré navštevujú aj rómski žiaci mentálne zaostávajú, sa tento odpor učiteľov stupňuje, keďže väčšinou takýto žiak narušuje výchovno-vzdelávací proces učiteľa.

Pod záštitou humanistického smerovania modernej pedagogiky a inkluzívneho vzdelávania sú títo žiaci ponechávaní na základných školách. Tieto myšlienky sú však v rozpore s väčšinou negatívnym prístupom učiteľa. V skutočnosti ide o to, že základné školy potrebujú tieto deti do počtu, pre udržanie tried a ročníkov na školách.

Delikvencia rómskych žiakov

Na trestnú činnosť majú Rómovia iný pohľad ako majoritná spoločnosť. Dokonca, muž, ktorý ešte nebol vo väzení, sa považuje za málo mužného. Do trestnej činnosti sú aktívne zapojené aj deti a mládež a je súčasťou ich života od útleho detstva.

Kriminalita rómskej mládeže sa často prejavuje skryto, jedným z jej vážnych následkov je narušenie vzťahov s majoritou. Štěchová a Večerka (Bakalář, 2004) uskutočňovali výskum rómskych mladistvých delikventov a porovnávali ich s rómskymi nedelikventmi a nerómskymi mladistvými delikventmi. V porovnaní s nimi sa rómski delikventi vyznačovali disharmonickým osobnostným vývojom, infantilnosťou prejavu, značnou ťažkopádnosťou myslenia, kde ich intelekt bol hlboko pod normou, zvýšenou emočnou reaktivitou, nestálosťou v pracovnej činnosti, sugestibilitou (ľahká manipulovateľnosť vodcovskou osobnosťou), väčšou mierou hostilnej agresivity a asociálnymi tendenciami, emočnou nediferencovanosťou a slabými mechanizmami osobnosti (fascinácia okamihom je typickým motivačným činiteľom).

Z asociálnych porúch správania (správanie sa jedinca nezodpovedá spoločenskej morálke, no intenzita jeho poruchy ešte nedosahuje charakter priameho poškodzovania spoločnosti, nepresahuje právne normy spoločnosti), ktoré uvádza Sejčová (2009) sa u Rómov vyskytujú takmer všetky- nedisciplinovanosť, priestupky proti školskému poriadku, agresivita, klamanie, záškoláctvo, úteky, tuláctvo, drogová závislosť a závislosť na alkohole, závislosť na nelátkových drogách.

Z antisociálnych porúch (činy protisociálne, pôvodca tohto správania už priamo poškodzuje spoločnosť, ničí sociálne hodnoty) správania (Sejčová, 2009), ide u Rómov najčastejšie o krádeže, lúpeže, výtržníctvo, ale aj pohlavné zneužitie, znásilnenie, sexuálne násilie.

Čo sa týka príčin delikvencie rómskych detí, ide o vplyv viacerých faktorov, najvýraznejšie sa však prejavuje vplyv prostredia, najmä rodinného. Nesmieme však zabudnúť ani na to, že rómske dieťa veľmi ľahko podľahne vplyvu skupiny či jednotlivca, aj z majoritnej spoločnosti, ktorú obdivuje a v podstate by sa jej chcel podobáť a začleniť do nej. Tento fakt by členovia majoritnej skupiny nemali zneužívať.

Ďalším výrazným problémom, ktorý sa výrazne týka rómskej mládeže je závislosť na návykových látkach. Rómsky žiak má obmedzené informácie o škodlivosti a nebezpečenstve návykových látok, ľahko podlieha vplyvom okolia. Rómovia v ranom veku tolerovane fajčia, požívajú alkoholické nápoje, napodobňujú svoj prvotný vzor, teda svojich rodičov. Cesta k ďalším návykovým látkam, drogám, je potom veľmi ľahká.

Rómska mládež najčastejšie fetuje ľahko dostupné chemické látky, ako napríklad riedidlo, čím postupne stráca kontakt s realitou, so spoločnosťou, je ľahko manipulovateľná za účelom získania látky vhodnej na fetovanie. Ide o vážny problém, ktorý nemôže ostať bez povšimnutia, najmä v školskej praxi.

Záver

Rómska rodina, ako sme už spomenuli vyššie, je podnetovo chudobná, psychokognitívna zložka výchovy je v rómskej rodine zanedbaná. Jednou z hlavných príčin dysfunkčnosti rómskej rodiny a delikvencie Rómov je chudoba.

Mnohí odborníci vyzdvihujú význam internátnej starostlivosti o rómskych žiakov. Nejde o odoberanie detí rodinám, ale o týždňový pobyt na internáte, pričom víkendy trávi dieťa s rodičmi. Dieťa sa tak naučí hygienickým návykom, je usmernené v školskom prostredí a ocitá sa v podnetom prostredí. Získané zvyky a poznatky by mohlo prenášať aj do vlastnej rodiny a samotné dieťa by mohlo poučiť vlastných rodičov.

Táto možnosť však kladie nároky na predovšetkým finančné nároky na štát, na druhej strane, vytváranie pracovných miest by bolo pozitívom, prihliadnuc na fakt, že sa každoročne produkuje nadbytok absolventov sociálnej práce či príbuzných odborov.

Vidíme však, že ak chceme riešiť problémy rómskych žiakov v školách, musíme sa pozrieť aj na to, ako žijú ich rodičia. Ide o problém, týkajúci sa nielen pedagogiky, ide o začarovaný kruh. Rómov je nutné začleňovať do spoločnosti, nie však násilnou formou, ignorujúc akékoľvek ich kultúrne hodnoty, zvyky a ich históriu. V úvode sme uviedli niektoré fakty z ich histórie a ich stručné etnické charakteristiky, aby sme ilustrovali rozdiely medzi Rómami a majoritnou spoločnosťou, ktoré nie je možné ignorovať. Práve naopak, majoritná spoločnosť by sa mohla obohatiť o nové kultúrne vplyvy.

Pri začleňovaní Rómov do života im je nutné poskytnúť pocit zodpovednosti za vlastný osud, avšak aj dôveru. Ak do vzťahu s Rómami vnáša majoritná spoločnosť negatívne pocity, také sa jej aj vracajú zo strany Rómov. V neposlednom rade je potrebné si uvedomiť, že výsledky snaženia sa neprejavia hneď a je potrebné veľa trpezlivosti a pozitívneho prístupu pri riešení sociálnej prispôsobivosti Rómov a eliminácie ich patologického správania sa v spoločnosti.

Rómska otázka, ak sa rieši z negatívnej strany a toto riešenie je neúspešné, bolo by azda vhodné zamyslieť sa nad tým, ako ju riešiť z pozitívneho hľadiska. Máme na mysli kultúrne hodnoty, pozitívny prístup, dôveru, veľa trpezlivosti, ale aj vytrvalosť a striktné trvanie na dohodnutých pravidlách. Ani vysoký finančný rozpočet venovaný riešeniu tejto problematiky totiž nebude účinný bez zmeny pohľadu majoritnej spoločnosti na minoritnú rómsku spoločnosť.

Uvedené závery by sme mohli zhrnúť do nasledujúcich bodov:

- v rámci multikultúrnej výchovy oboznamovať žiakov majoritnej spoločnosti o etnických charakteristikách rómskej minority
- viesť žiakov majoritnej aj minoritnej spoločnosti k vzájomnej tolerancii a poznaniu na základe faktov o poznaní rôzneho spôsobu života majority a minority (na to je nutný predpoklad, aby samotný učiteľ majoritnej spoločnosti mal k rómskej minority pozitívny prístup, alebo ju aspoň akceptoval)
- zriaďovať internátne školy pre rómske deti
- podporovať pôsobenie rómskych asistentov na školách (môže to pomôcť aj samotnému asistentovi)

- snažiť sa o získanie dôvery rómskych žiakov v školách (rómski žiaci, ak akceptujú učiteľa ako osobnosť, dokážu ho aj rešpektovať)
- tí rómski žiaci, ktorí sú mentálne zaostalí majú navštevovať špeciálne školy, nemajú byť ponechávané na základných školách – na špeciálnej škole je výchovno-vzdelávací proces lepšie prispôsobený ich potrebám.

Použitá literatúra

- ANTALOVÁ, I. – VRZGULOVÁ, M.: Porraimos. In: *Domino Fórum*, roč. 9, 2000, č. 16, s. 8.
- BALVÍN, J.: *Výchova a vzdelávaní romských žáků jako pedagogický problém*. Praha : Radix, 2004.
- BAKALÁŘ, P.: *Psychologie Romů*. Praha : Votobia, 2004.
- DAŇO, J. – ĎURIČEKOVÁ, M.: *Cesty k vzdelanosti Rómov*. Prešov : Prešovská Univerzita v Prešove, 2004.
- DAVIDOVÁ, E.: *Romano drom. Cesty Romů 1945 – 1990*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci.
- HAREAU, R.: *Tziganes, gitans et autres nomades*. Wiltshire : Alan Sutton, 2002.
- FOBEL, P.: *Etika, kultúra a multikultúrny dialóg*. Banská Bystrica : UMB, 2004.
- MANN, A.: *Rómsky dejepis*. Bratislava : Kalligram, 2001.
- ŠOLOTOVÁ, E.: *Vzdelávaní Romů*. Praha : Grada, 2001.
- http://stella.uniba.sk/texty/SL-Delikvencia_mladeze.pdf
- http://stella.uniba.sk/texty/SL-Zaklady_socialnej_patologie.pdf

SUMMARY

The paper presents a brief historical development of the Romani and their ethnic characteristics with regard to the impact of Romani children behavior in school. Suggests possible ways to improve relations by changing the perception of the Romani minority.